

Ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας ὑπῆρξεν εἰς τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, «σφραγὶς τῶν Πατέρων», πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὀνομασθεῖς, διότι ἔκλεισε τὴν σειρὰν τῶν ἀρχαίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Ἰκανοὶ διέλαβον περὶ αὐτοῦ, εἴτε ἐν εἰδικαῖς μονογραφίαις εἴτε ἐν γενικοῖς συγγράμμασιν, ἀρχῆς γενομένης κατὰ τὸν ἰη' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ L. de Tillemont.

Ἄλλ' ὁ Ἅγιος Κύριλλος, σφοδρὸς διεξαγαγὼν ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας, ζῶν ἔτι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του ἐβάρυνθη διὰ πολλῶν ἀσθηρῶν αἰτιάσεων καὶ παρεξηγήσεων σημείων τινῶν τῆς διδασκαλίας του, εἰς ταῦτα δὲ προσέθηκαν καὶ ἄλλας τινὲς τῶν νεωτέρων, ἀταλαιπώρως ἐπαναλαμβανομένης ἐν διαφόροις συγγράμμασιν.

Ὅθεν ἐπελήφθημεν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τῶν κατ' αὐτόν, μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιστάσεως, λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὰς πηγὰς, ὧν κυριώτεραι εἶναι τὰ συγγράμματα αὐτοῦ καὶ τῶν ἀντιπάλων, ὡς καὶ τὰ ἐπίσημα τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἔγγραφα, Πρακτικὰ τῶν Συνόδων καὶ ἄλλα κείμενα.

Ἐξητάσαμεν δὲ αὐτὸν οὐχὶ μόνον ὡς Ἀρχιεπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, μεγάλην ἀναπτύξαντα καὶ ὅλως ἐκτακτον δρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ ὡς Πρόεδρον τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ δὴ καὶ ὡς συγγραφέα. Ἐπεμείναμεν ἰδίως εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς χριστολογικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας, ἥτις ἀναδεικνύει αὐτὸν αὐθεντικὸν διδάσκαλον τῆς χριστολογίας, καθυπέρτερον, ὡς πρὸς αὐτήν, πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας.

Νομίζομεν ὅτι διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἡμῶν ταύτης ἐργασίας ἀνεστηλώσαμεν τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ μεγάλου τούτου Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ γνησίᾳ αὐτῆς ἱστορικῇ μορφῇ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ.— Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ὁστιαρίου, ὑπὸ
*Κ. Μ. Ράλλη**.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ ὀστιαρίου I. δηλοῦται καὶ διὰ τῶν ὄρων *θυρωροῦ*¹, *πυλωροῦ*², *ἐξκουβίτορος*³, *πορτάρη*⁴.

II. Καταλέγεται ὑπὸ μὲν Ματθαίου τοῦ μοναχοῦ⁵ ἐν τῇ ἕκτῃ πεντάδι τῇ τάξει

* Ἐξήγησις συντεταγμένων λέξεων:

Ε.Ε.Κ. = Ἐπαρχιακὰ ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἐκδ. ὑπὸ I. Σοκολώφ.

Π. = Πατριάρχης.

Σύντ. = Σύνταγμα ἱερῶν κανόνων ἐκδ. ὑπὸ Γ. Α. Ράλλη καὶ Μ. Ποτλῆ.

¹ Καν. κδ' τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ συνόδου, Φωτίου νομοκάν. ἐν Σύντ. 1, σ. 69.

² Ὅρα ἀποστολικὰς διατάξεις β' 57, τὴν ἀπὸ 5 Μαρτίου 377 διάταξιν τῶν αὐτοκρατόρων Οὐάλεντος, Γρατιανοῦ καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τὴν περιεχομένην ἐν τῷ νόμῳ 6 τοῦ Ἰουστίν. Κώδικος 1. 3, Ἰουστίν. νεαρ. γ' προοίμ., τὴν ἀπὸ 612 νεαράν τοῦ Ἡρακλείου, Φωτίου νομοκάν. ἐν Σύντ. 1, σ. 70.

³ Ὅρα τὴν ἀπὸ 1398 ὑποτύπωσιν τοῦ Π. Ματθαίου τοῦ Α' ἐν βιενναίῳ ἑλλῆν. ἱστορ. κώδικι ἀριθ. 55 φύλ. 50 α.

⁴ Οὕτως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως τῇ τῇ 15 Δεκεμβρίου 1791 προχειρισθέντι εἰς Μ. ἀρχιδιάκονον Ἀνθίμῳ ἐδόθη τὸ ἀξίωμα τοῦ πορτάρη. Ὅρα ἐν Ἱερῷ Πολυκάρπῳ 3, 1913, σ. 2255.

⁵ Σύντ. 5, σ. 540.

δεύτερον, ὑπὸ δὲ Κωδίνου τοῦ Κουροπολάτη περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς Μ. ἐκκλησίας¹ ἐν τῇ ἕκτῃ πεντάδι καὶ ὁ μὲν πρῶτος ὀστιάριος τῇ τάξει πρῶτος, ὁ δὲ δεύτερος τῇ τάξει δεύτερος, ὑπὸ δὲ τοῦ καταλόγου τοῦ ἐν τῷ Εὐχολογίῳ ἐκδ. Γοάρου, σ. 225, ἐν τῷ εὐωνύμῳ χορῷ τῇ τάξει δέκατον τέταρτον, ὑπὸ δὲ τοῦ Κίτρου Ἰωάννου² μετὰ τοὺς ἐξωκατακλήλους τῇ τάξει δέκατον τρίτον. Καὶ ἐν τῇ Δύσει ὁ ὀστιάριος κατελέγετο ἐν τῷ ὑποδεστέρῳ κλήρῳ (*ordines minores, inferiores, non sacri*), ἐπετρέπετο δὲ διὰ διαπραχθὲν παράπτωμα ὁ εἰς ὀστιάριον ὑποβιβασμὸς τοῦ κεκτημένου ἀνώτερον ἱερατικὸν βαθμὸν. Οὕτω κατὰ τὸν δ' κανόνα τῆς α' ἐν Τολήτῳ συνόδου ἔτ. 400 ὁ ὑποδιάκονος ὁ γήμας μετὰ θάνατον τῆς ἑαυτοῦ συζύγου ἐτέραν, ὑπεβιβάζετο εἰς ὀστιάριον ἢ ἀναγνώστην, καὶ οὕτω δὲν ἐπετρέπετο αὐτῷ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἀποστόλου ἢ τοῦ εὐαγγελίου: «Subdiaconus autem, defuncta uxore, si aliam duxerit, ab officio, in quo ordinatus fuerat, removeatur et habeatur inter ostiarios vel lectores, ita ut evangelium et apostolum non legat.»

III. Ἀπαντᾷ οὐ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως³, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις μητροπόλεσιν⁴.

IV. Δίδονται: 1. ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων ὁ ἀρχιθυρωρὸς κατέχει τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐκ κληρονομικότητος. 2. Συνηθέστερον ψάλταις καὶ ἀναγνώσταις, ἔστι δ' ὅτε καὶ διακόνους⁵, ὡς καὶ πρεσβυτέρους⁶ ἔτι δὲ καὶ λαϊκοὺς ὀρθοδόξοις. Μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων ὁ ἀρχιθυρωρὸς εἶναι Μουσουλμᾶνος⁷.

V. Ἐπιβάλλει τοῖς ἔχουσι τὸ ἀξίωμα τοῦτο: 1. τὸ ἴστασθαι πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ναοῦ πρὸς τὸ παρεμποδίζειν τὴν εἰς αὐτὸν εἴσοδον τῶν ἀσεβῶν καὶ τὴν πρὸ τοῦ πέρατος τῆς θείας λατρείας ἐξ αὐτοῦ ἀπέλευσιν τῶν πιστῶν⁸. Ἦδη κατὰ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν καθίσταντο ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἴδιοι λειτουργοὶ πρὸς τὸ γνωρίζειν κρύφα τοῖς πιστοῖς τόπον καὶ χρόνον τῆς τελέσεως τῆς Θείας λατρείας πρὸς τὸ γνωρίζειν τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τῶν κατηχουμένων, τὸ ἐκβάλλειν τοὺς ἀπίστους τοῦ ναοῦ, καὶ τὸ κλείειν τὰς θύρας αὐτοῦ μετὰ τὸ πέρας τῆς λειτουργίας τῶν πιστῶν καὶ τῆς

¹ Αὐτ. σ. 532-533.

² Σύντ. 5, σ. 409.

³ Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως ἀπαντῶσι λ. χ. ἐν τῇ συνόδῳ τῆς πόλεως ταύτης ἔτ. 1156 δύο ὀστιάριοι, πρῶτος καὶ δεύτερος.

⁴ Οὕτως ἐν τῇ μητροπόλει Κρήτης λήγοντος τοῦ ιβ' αἰῶνος ὀστιάριος ἦν Ἰωάννης ὁ Ματζιτζίρης *Acta et Diplomata*, Edit. Miklosich et Müller, 6, σ. 127, ἐν τῇ μητροπόλει Δυρραχίου μεσοῦντος τοῦ ιγ' αἰῶνος ὀστιάριος ἦν Ἰωάννης ὁ Χειλᾶς, *Byzantinische Zeitschrift* 14, 1905, σ. 571.

⁵ Οὕτω λ. χ. διάκονος ἦν ὁ ὀστιάριος Ἰωάννης ὁ Χειλᾶς ἐν τῇ μητροπόλει Δυρραχίου.

⁶ Οὕτω λ. χ. ἱερεὺς ἦν ὁ ὀστιάριος τῆς μητροπόλεως Κρήτης Ἰωάννης ὁ Ματζιτζίρης.

⁷ Ὁρα ΘΕΜΕΛΗ, Προσκυνήματα σ. 109.

⁸ Ὁρα ἀποστολικ. διατάξ. β' 57 καὶ ὀρθόδοξον ὁμολογίαν Κριτοπούλου, κεφ. ια'.

τῶν κατηχουμένων¹. Ἐν τῇ Δύσει ὁ κανὼν 13 τῆς ἐν Μεδιολάνῳ συνόδου ἔτ. 863 ὄρισεν ἵνα προϊστάμενοι τῶν ὁστιαρίων καθίστανται ὑποδιάκονοι δεδοκιμασμένης ἱκανότητος, πρὸς τὸ παρεμποδίζειν τὴν ἀνευ ἀδείας τοῦ ἐπισκόπου εἴσοδον εἰς τὸν ναὸν τῶν γνωστῶν ἐπὶ διαπράξει ἀμαρτημάτων. 2. Τὸ βαστάζειν τὴν ράβδον τοῦ ἀρχιερέως². Τουναντίον κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ὄφικίων ἐν Συντάγματι 5, σ. 538 σημ. καὶ τὸ Μ. Εὐχολόγιον τὴν ράβδον (δεκανίκιον) τοῦ ἀρχιερέως ἰππεύοντος ἢ ὀδεύοντος ἐβάσταζεν ὁ *κουβούκλης* (*cubicularius*)³. 3. Τὸ ἴστασθαι τὸν μὲν πρῶτον ὁστιάριον ἐν τῇ θύρᾳ τοῦ ναοῦ Α' κατὰ τε τὰς ἐκλογὰς τῶν ἐπισκόπων καὶ κατὰ τὰς χειροτονίας, τὸν δὲ δεύτερον κρατεῖν τὸ *μονοβάμβουλον*⁴. 4. Τὸ ὑπογράφειν ἔστιν ὅτε ὑπὸ τὴν ἰδιότητα μάρτυρος ἐν εἰς δικαιοπραξίας ἀφορῶσι γράμμασιν ὡς Α' πρατήριοις⁵, Β' ἐξοφλητικοῖς γράμμασιν⁶, Γ' ὁμολογίας τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς⁷. 5. Τὸ τηρεῖν τὴν ὀφειλομένην σεμνότητα καθάπερ καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ καθόλου ὑπηρεταί. Οὕτως ὁ κανὼν κδ' τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου ἀπηγόρευσε τὴν εἰς καπηλεῖον εἴσοδον τοῖς ὁστιαρίοις (*θυρωροῖς*), καθάπερ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, τοῖς διακόνοις, τοῖς ἀναγνώσταις, τοῖς ψάλταις, τοῖς ἐφορισταῖς καὶ τοῖς ἀσκηταῖς. 6. Τὸ μὴ ἀναδέχεσθαι κοσμικὰ ἀξιώματα, καθάπερ καὶ οἱ πρεσβύτεροι, οἱ διάκονοι, οἱ ὑποδιάκονοι, οἱ ἐξορκισταὶ καὶ οἱ ἀναγνώσται κατὰ τὴν ἀπὸ 5 Μαρτίου 377 διάταξιν τῶν αὐτοκρατόρων Οὐάλεντος, Γρατιανοῦ καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τὴν περιεχομένην ἐν τῷ νόμῳ 6 τοῦ Ἰουστινιανίου κώδικος 1. 3. 7. Τὸ μὴ αἰτεῖσθαι τὸν τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου ὁστιάριον

¹ Ὅρα ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ, ἔκθ. πίστεως, κεφ. κα'.

² Ὅρα α' πίνακα ὄφικίων ἐν Εὐχολογίῳ, ἔκδ. Γοάρου σ. 225.

³ Ἐν τῇ ὑπομνήματι τοῦ Βαλσαμῶνος εἰς τὸν κανόνα ζ' τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου Συντ. 2, σ. 323 ἀπαντᾷ ὁ ὄρος *κουβουκλεισίων* καὶ *κουβούκλειον*.

⁴ ΚΩΔΙΝΟΥ ΚΟΥΡΟΠΑΛΑΤΟΥ, περὶ τῶν ὄφικίων κλπ. ἐν Συντ. 5, σ. 532-533. Τουναντίον τὸ *διβάμβουλον* φέρεται ὑπὸ τοῦ λαμπαδούχου. Ὅρα ΠΟΛΥΜΕΡΗ, περὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, κεφάλ. κη', ἔκδ. Βόννης 2, σ. 188.

⁵ Οὕτως ἐν τῇ μητροπόλει Κρήτης τὸ ἀπὸ Φεβρουαρίου 1193 πρατήριον γράμμα ὑπέγραψεν ὡς μάρτυς καὶ ὁ ὁστιάριος Ἰωάννης ὁ Ματζιτζίρης (*Acta et Diplomata* 6, σ. 127), ἐν τῇ μητροπόλει Δυρραχίου τὸ ἀπὸ 18 Ἰανουαρίου 1246 πρατήριον γράμμα ὑπέγραψεν ὡς μάρτυς καὶ ὁ ὁστιάριος Ἰωάννης ὁ Χειλᾶς (*Byzantinische Zeitschrift*, 14, 1905, σ. 571).

⁶ Οὕτω τὸ ἀπὸ 10 Μαΐου 1724 ἐξοφλητικὸν γράμμα τὸ ἐπιβεβαιωθὲν ὑπὸ τοῦ Π. Ἰερμεῖου τοῦ Γ' ὑπέγραψεν ὡς μάρτυς καὶ ὁ α' ὁστιάριος, ὡς καὶ ὁ β' ὁστιάριος Γεώργιος (ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ νὰὸς ἀγίου Ἰωάννου τῶν Χίων σ. 121), τὸ ἀλλοικὸν πρὸς τὸν μητροπολίτην Βελιγραδίου ἀπὸ 22 Ἰουνίου 1784 (E. E. K. σ. 38) ἐξοφλητικὸν γράμμα τὸ ἐπιβεβαιωθὲν ὑπὸ τοῦ Π. Γαβριήλ τοῦ Δ' ὑπέγραψεν ὡς μάρτυς καὶ ὁ πρῶτος ὁστιάριος Φώτιος Π. Ε. 3, σ. 704.

⁷ Οὕτω τὴν ἀπὸ 12 Δεκεμβρίου 1764 εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἐξαρχίαν Μετζόβου ἀφορῶσαν ὁμολογίαν τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς τὴν ἐπιβεβαιωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Π. Σαμουήλ τοῦ Χαντζερῆ ὑπέγραψεν ὡς μάρτυς καὶ ὁ πρῶτος ὁστιάριος (E. E. K. σ. 38).

χρήματα παρὰ τῶν αἰτουμένων πατριαρχικᾶς ἐπιστολάς, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι εἰς τὸν ἐτήσιον μισθὸν (ρόγαν) τὸν ὀρισθέντα διὰ τῆς διατάξεως τοῦ Π. Νικολάου Α' τοῦ Μυστικοῦ¹. 8. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων ὁ ἀρχιθυρωρὸς κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ ἁγίου φωτὸς μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν δραγουμάνων ἐπιθεώρησιν σφραγίζει τὴν κλεισθεῖσαν θύραν τοῦ κουβουκλίου διὰ τῆς σφραγίδος αὐτοῦ τετράκις παραλαμβάνων τὸν πρὸς τοῦτο κηρὸν καὶ ταινίαν παρὰ τοῦ ὀρθοδόξου δραγουμάνου, ὅπερ ἀποτελεῖ οἰονεὶ ἀπήχησιν τοῦ Ματθαίου κζ' «οἱ δὲ παρευρεθέντες ἠσφάλισαν τὸν τάφον σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας».

VI. Ἐδίδото εἰς ὄρισμένον ἀριθμὸν, οὗ δὲν ἐπετρέπετο ὑπέρβασις. Οὕτω τῶν πυλωρῶν ὁ ἀριθμὸς εἶχεν ὀρισθῆ ὑπὸ τῆς Ἰουστινιαν. νεαρᾶς γ' ἐν κεφαλ. α' εἰς ἑκατὸν τῆς Μ. Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν τριῶν εὐαγῶν οἰκῶν τῶν ἡνωμένων αὐτῇ, ἀπαγορευθεῖσης τῆς καταστάσεως πλειόνων. Ἡ διάταξις αὕτη περιελήφθη καὶ ἐν τοῖς Βασιλικαῖς βιβλ. Γ', τίτλ. Β', θέμ. α'. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος διὰ τῆς ἀπὸ 612 νεαρᾶς αὐτοῦ ὄρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν πυλωρῶν τῆς Μ. ἐκκλησίας εἰς πέντε καὶ ἑβδομήκοντα, τοῦ δ' ἐν Βλαχέρναις ναοῦ τῆς Θεοτόκου εἰς ἕξ². Ἄλλ' ὡς εἶχεν ἀχρηστῆσαι ὁ κατὰ τὴν Ἰουστινιάνειον νεαράν ἀριθμὸς, οὕτως ἠχρηστῆσε καὶ ὁ κατὰ τὴν Ἡράκλειον διάταξιν, ἕτερον δεξαμένης βραδύτερον τῆς ἐκκλησίας «ἀπὸ συνηθείας ἀριθμὸν διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίαν»³.

VII. Ἐπετρέπετο νὰ ὦσι τετιμημένοι καὶ ἐτέρω ἐκκλησιαστικῷ ἀξιώματι ὡς τῷ τοῦ ἐξάρχου⁴.

VIII. Ἀπαντᾷ μετὰ τοῦ τίτλου μέγας οὐ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις μητροπόλεσιν ὡς λ. χ. ἐν τῇ μητροπόλει Διδυμοτείχου⁵.

ΜΕΤΡΟΛΟΓΙΑ. — Les subdivisions du doigt chez les Grecs*, par C. Maltézos.

Dans une communication précédente¹ j'ai recherché le diamètre de l'ouverture d'écoulement au fond d'une clepsydre cylindrique de révolution,

¹ Σύντ. 5, σ. 2. ² Jus. Graeco-Romanum, edit. Zachariaea Lingenthal, 3, σ. 36.

³ Ὅρα εἰς Φωτίου νομοκάνονα σχόλιον ἐν Σύντ. 1, σ. 69-70. Ὅρα καὶ ἀνωτέρω ἀριθ. II καὶ V.

⁴ Οὕτως ἀρχομένου τοῦ 10^{ου} αἰῶνος ἐξάρχος τῆς πατριαρχικῆς ἐξαρχίας Τριπολιτζᾶς ἦν ὁ β' ὀστιάριος Γεώργιος, Ε. Ε. Κ. σ. 76.

⁵ Οὕτως ἐν τῇ μητροπόλει Διδυμοτείχου τὴν ἀπὸ 7 Ἰανουαρίου 1736 πρᾶξιν τοῦ μητροπολίτου Μισαήλ περὶ κληρονομίας συνυπέγραψε καὶ ὁ Μέγας ὀστιάριος τῆς εἰρημένης μητροπόλεως. Ὅρα ἐν Γρηγορίῳ Παλαμᾷ ἔτ. Ζ' 200.

* Κ. ΜΑΛΤΕΖΟΣ.— Αἱ ὑποδιαίρεσεις τοῦ δακτύλου παρὰ τοῖς Ἕλλησιν.

¹ Séance de l'Ac. Ath. du 16 Nov. 1933: «Contribution à la recherche des dimensions des clepsydes des tribunaux chez les Grecs».